

Takning

Af Nelly Kristensen
og Torben Lethrabort

De første danske frimærker blev klippet fra hinanden, men efterhånden som brugen af frimærker steg, indså postvæsenet, at det var en uhensigtsmæssig måde til adskillelse af frimærkerne. Derfor blev der i 1863 gjort forsøg med gennemstikning af frimærkearkene.

Som det fremgår af det gennemstukne frimærke (fig.1), var denne måde til adskillelse af frimærkerne heller ikke hensigtsmæssig og i 1864 overgik man til perforering af frimærkearkene, som det kendes i dag.

Til gennemstikning af frimærker er der i Danmark benyttet stiplede linier - i Finland slangeformede linier og i Tyskland savtakformede linier (fig.2).

Ved perforering af frimærkearkene er det ikke gennemstikning, men en udstandsning

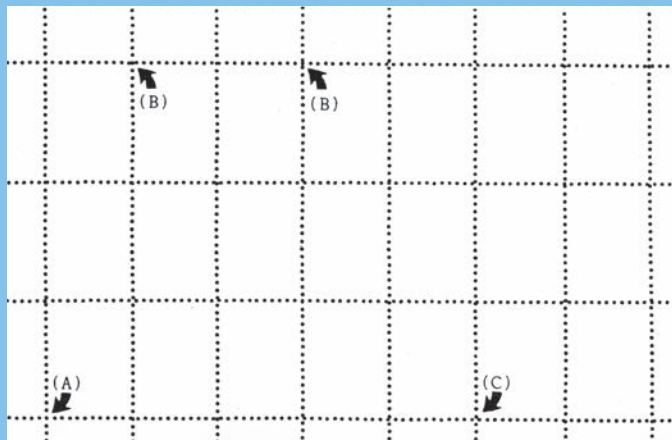

Fig.3. Udsnit af linietaaket ark. Bemærk hvor forskellige hjørnerne er. (A) er „perfekt“, men så er de øvrige tre skæve. (B) mangler en tak, pga. udstanset hul fra tværgående linie. (C) her vil hjørnetakken mangle helt på tre af mærkerne efter afrivning.

af en række huller tæt ved hinanden og når frimærkerne trækkes fra hinanden gennem hulrækken opstår takkerne.

Der skelnes mellem *linietakning*, *kamtakning* og *arctakning*.

Linietakning

Ved linietakning perforerer tagningsmaskinen kun en linie huller af gangen. Når perforeringen er gennemført på den ene led af arket drejes arket 90° og perforeringen fortsætter på den anden led.

Kendetegn: Frimærkerne har

Fig.1. Et klippet og et gennemstukket frimærke.

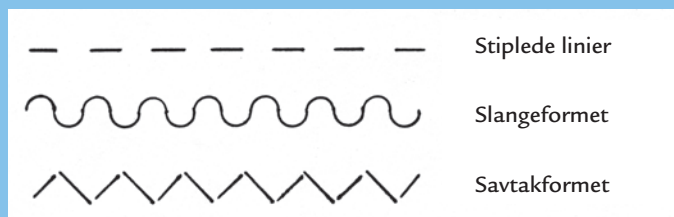

Fig.2.

Fig.4. Fireblok der tydeligt viser linietakning.

forskellige størrelser. Hjørnetakkerne kan mangle helt eller delvist. Det er meget svært at finde rigtig pæne mærker (fig.3 og 4).

Kamtakning

Ved kamtakning stikker maskinen en række eller flere rækker frimærker ud på en gang, og derved kan man f.eks. nøjes med kun 11 „stikninger“ pr. ark (fig.5).

Kendetegn: Forskydninger af takningerne i enten hjørnerne eller på siden af mærkerne. Smalle eller brede takker kan forekomme (fig.6).

Arktakning

Som navnet antyder bliver hele arket perforeret i én arbejdsgang med én takningsform til hele arket.

Fig.5. Sådan foregik takningen af et ark frimærker på Post Danmarks M4 trykmaskine.

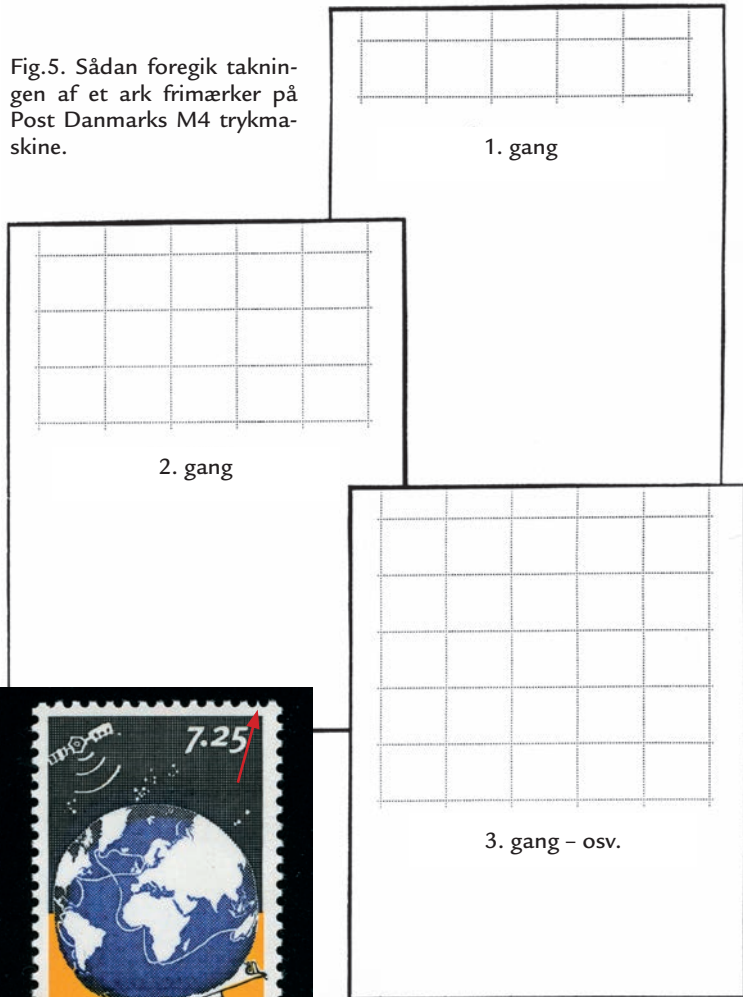

Fig.6. Typiske kamtaknings-„fejll“ på moderne frimærker. Øverst er der en smal tak, nederst en bred tak. Bemærk også forskellen i mærkernes brede/højde.

Kendetegn: Pæne, hele takker hele vejen rundt på mærket. Meget flotte hjørnetakker (fig.9).

Takkemål

Der er stor forskel på hvordan frimærkerne perforeres. Afstanden mellem nålene er forskellig fra land til land, men der er også mange gange flere forskellige mål indenfor samme udgivelse. Derfor er det vigtigt, at man kan måle takningen og derved adskille de enkelte udgaver eller typer fra hinanden. Dette er specielt noget man gør på ældre frimærker.

Størrelsen af hullerne og deres indbyrdes afstand giver de forskellige takninger. Man skelner mellem fin og grov takning.

Fintakning: „Små“ huller og

Fig. 7. Fintakket 14 x 13½.

„lille“ afstand mellem hullerne (fig. 7).

Grovtakning: „Store“ huller og „stor“ afstand mellem hullerne (fig. 8).

Et frimærkes takker betegnes efter det antal takker som der er på 2 cm af frimærket og til at måle dette med benyttes en tagningsnøgle (takkemåler i daglig tale).

Er takningen opgivet til 14 x 13 betyder det: 14 takker vandret pr 2 cm og 13 takker lodret pr 2 cm. Er takningen opgivet som „tk. 12“ – er takningen 12 takker

Fig. 8. Grovtakket 9½ x 10½.

pr 2 cm vandret og lodret. De fleste danske frimærker udgivet mellem 1933 og 2010 er takket 12¾.

Sådan bruger du takkemåleren

Når man skal finde takkernes størrelse, så skal man altså tælle antallet af takker på 2 cm. Det er lidt svært, for der er mange frimærker der er takket med en halv eller kvart. Derfor er der nogle der har lavet en takkemåler, så det er meget nemt at finde ud af.

Fig. 9. Arktakning 12¾.

Bag på bagsiden i AFA Danmark og Skandinavien kataloget er trykt en takkemåler.

Du prøver dig frem og finder frem til det sted, hvor takkernes spidser flader sammen med stregerne, og hvor de sorte punkter passer med tagningshullerne. Det tal der står nedenunder fortæller dig så, hvad frimærket er takket (fig. 10).

Forskellig takning på selvklæbende frimærker

Efter Post Danmark Frimærker i 2009 tog den nye trykmaskine

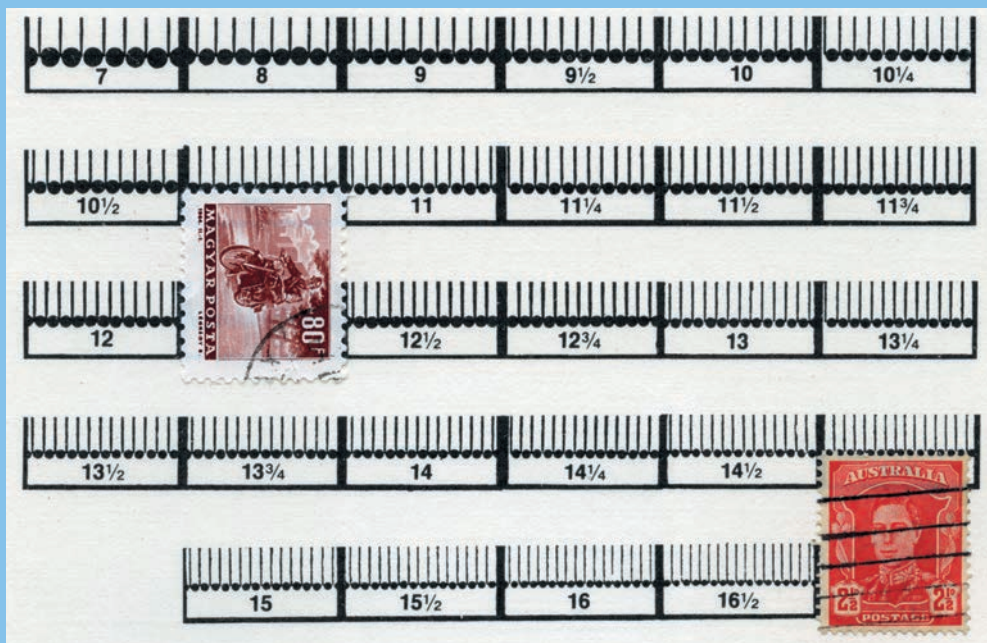

Fig. 10. Her er vist et par eksempler: Det første fra Ungarn er takket 10¾. Det andet fra Australien er takket 14¾.

Fig. 11. Dette er en anden type takkemåler. Den er lavet af gennemsig plastik og fungerer ved at man lægger den oven på frimæket og så finder man takningen ved at de lodrette streger skal sidde i midten af hullerne og så kan tallet aflæses til venstre.

i brug, der også kan trykke selvklæbende frimærker, er der igen kommet frimærker med forskellig takning. Nogle af frimærkerne udgives på flere forskellige måder:

A. I almindelige salgark, hvor frimærkerne kan „rives“ ud enkeltvis, de sidder med stor afstand mellem frimærkerne i arket.

B. I frimærkehæfter, hvor nogle størrelser af frimærker sidder helt tæt på hinanden og takterne går ind i hinanden. I andre hæfter sidder frimærkerne længere fra hinanden.

C. I miniark, er disse trykt på almindeligt frimærkepapir og frimærkerne sidder sammen i takterne.

Spørge Jørgen fra juni 2010
 Dette frimærke er udgivet i almindelig salgark, hvor takningen ligner „rigtige“ takker, type

Her vises eksempler på frimærker som ikke er takket på alle 4 sider. Disse frimærker er trykt enten i ruller eller i frimærkehæfter.

1 på illustrationen (fig.12). Den måler $12\frac{3}{4} \times 13$.

Frimærket er også udgivet i frimærkehæfter med 12 frimærker, hvor takningen går ind i hinanden. Første trykoplæg fik en fin takning, type 2, der måler $13\frac{1}{4} \times 13\frac{1}{2}$.

Så blev der lavet et andet trykoplæg, der fik en grovere takning, type 3, der måler $9\frac{3}{4}$, samme takning som blev benyttet til Børnecancerfonden-frimærket.

Hvis du vil have din samling komplet skal du altså nu have 3 ens frimærker, dog med forskellig takning.

Flere forskelle
 Børnecancerfonden-frimærket findes både med takning type 1 og 3. Danmarks Natur, Fyns Hoved fra januar 2010 og Norden frimærkerne med kystmotiver fra marts 2010 er udgivet både i almindelige selvklæbende salgark og i miniark på frimærkepapir med gummi. Løse frimærker fra miniark er sjældne.

Det kan altså være en god ide, at se nøje på takterne inden du siger, at det frimærke har jeg i forvejen, når du sidder og sorterer dine frimærker.

Fig.12. Tre forskellige takningstyper fra venstre: Type 1 takket $12\frac{3}{4} \times 13$, type 2 takket $13\frac{1}{4} \times 13\frac{1}{2}$ og type 3 takket $9\frac{3}{4}$.